

Förslag till verksamhetsplan för naturum *Vattenriket* år 2021

Under 2021 ska Sagostigen på Norra Lingenäset invigas.

Illustration: Erik Kohlström.

Innehåll

Naturum i Coronatider. Foto Karin Magntorn

Sammanfattning	4
Inledning	6
Naturums verksamhet	8
Övrig utveckling	13
Naturumhuset	15
Naturums närområde	15
Biosfärområdets handlingsprogram	16
Personal	21
Uppföljning	22
Budget	23

Sammanfattning

Den 27 november 2010 slog naturum Vattenriket upp dörrarna för första gången. Sedan dess har över en miljon besökare besökt utställningen och varit med på programaktiviteter ute och inne.

Naturum Vattenriket är besökscenter i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike och visar vägen ut till Vattenrikets besöksplatser och rika natur. Naturum vänder sig till en bred målgrupp och inträdet är gratis. Vi arbetar utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer med värdeorden *tillgängligt, välkomnande och inspirerande*. Vi arbetar också utifrån Biosfärområdets Handlingsprogram där naturum utgör en viktig del inom de olika utpekade fokusområdena.

Hela naturums verksamhetsplanering för år 2021 präglas av den osäkerhet som råder utifrån Coronapandemin. Naturum har under pandemin en extra viktig roll i att uppmuntra till utevistelse och visa vägen ut i Vattenriket, både inne i naturums utställning, genom att flytta ut verksamheten och i digitala former.

Under 2021 är det Upplev Vattenriket som står i fokus. Vi kommer på olika sätt att få ännu fler att hitta ut i Vattenriket. Naturum kommer att vara öppet runt 300 av årets dagar och erbjuda ett brett programutbud, när coronasituationen tillåter.

Under året lanserar vi flera nya programpunkter. Vättar och väsen är ett större projekt som mynnar ut i tre guidningar med sagotema vid tre besöksplatser. Vi kommer också att ha Skådarskola för vuxna och barn och Natur för de minsta som nya inslag.

Generellt gäller att vi flyttar ut i allt högre utsträckning. Till exempel blir vår dagliga visning nu istället "natur till lunch". **Vi förstärker också vår digitala närvaro ytterligare** genom att göra upplevelser tillgängliga via live-sändningar, filmer och webbkamera.

Vår naturpedagog fortsätter att träffa skolklasser och pedagoger, företrädesvis utomhus. Samarbetet med Lärarutbildningen vid Högsolan Kristianstad och med Vattenrikets ekologer är även under 2021 viktiga inslag. Under kommande år kommer den naturpedagogiska verksamheten vid naturum också att bidra i flera stora projekt, både LONA projekt och WWF projekt. Ett större utvecklingsarbete inom WWF projektet Livskraftig Östersjö är att fram ett verktyg för att kartlägga ekosystemtjänster längs kusten, en "Östersjökompass".

Utställningen förnyas i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer och utifrån vårt årstema. Några av nyheterna under 2021 är:

- Vi inviger en upptäckarhörna i hörsalen med det nya supermikroskopet Macroliten.
- Jubileumshörnan längst ner i naturum byggs om både vår och höst. Under våren blir den en pollineringshörna och under hösten en friluftshörna.
- Opteryx återöppnar med ny ventilation så snart smittläget tillåter.

Naturum driver och deltar i många olika utvecklingsarbeten. Några av de viktigare under 2021 är:

- **Biosfärambassadörer:** Tillsammans med Biosfärenheten utbildar vi biosfärambassadörer i Vattenriket. Under kommande år gör vi om utbildningen så att delar av den sker digitalt.
- **LONA projektet** Upplevelser längs Skåneleden i Vattenriket. Med stöd av externa projektmedel kommer vi att arbeta med projektet Vättar och Väsen i Vattenriket och i samband med det ska en Sagostig invigas vid Norra Lingenäse. Samma LONA projekt ger oss också möjligheten att ta fram naturlekplatsen Paddleken vid Ekenabben.
- **LONA projektet** Spadar, blommor och bin i Biosfärklassrum Sånarna. I ytterligare ett projekt med extern finansiering kommer vi att ta fram ett Biosfärklassrum till besöksplats Sånarna. Skolklasser och pedagoger kommer tillsammans med naturpedagogerna och Vattenrikets ekologer att göra naturvårdsnytta och återskapa 150 m2 sandblottor.
- **WWF-projekt** Återskapa Östersjöns livskraft. Detta är ett stort projekt där Biosfärkontoret har många åtaganden. Naturums roll är bland annat att ta fram ett Uteklassrum Havet och ett verktyg för att mäta ekosystemtjänster längs Östersjökusten.
- År 2021 är Friluftslivets år i hela Sverige. För naturums del kommer detta att innebära både delaktighet i ett förvaltningsövergripande projekt som Kultur och Fritidsförvaltningen har fått medel till och aktiviteter tillsammans med Biosfärkontoret framförallt under hösten.

Naturumhuset, fastigheten

Naturum ligger på pålar mitt ute i vattnet i en unik miljö. Administrativt är naturums verksamhet del av kommunledningskontoret och är hyresgäst till Tekniska förvaltningen som sköter drift och underhåll av huset. För caféet finns ett driftsavtal med en entreprenör. Under kommande år är det ett par saker som är viktiga att lyfta fram:

- **Upphandling av driften av café:** Avtalet med nuvarande krögare är avslutat och Kristianstads kommun söker en ny restauratör som vill driva café/restaurang på naturum med förväntat tillträde från mitten av mars 2021.
- **Besiktning och åtgärder på balkar:** Det har kommit fram att de utvändiga delarna av husets limträbalkar har blivit ansatta av röta. I skrivande stund är det inte klart hur balkarna ska åtgärdas.
- **Säkerhet:** Många upplever naturum och närområdet som en otrygg plats när mörkret faller. Kommunen kommer att vidta en mängd åtgärder, bland annat kameraövervakning av huset samt att redet kommer att skyddas med räcke.

Karin Magntorn, Naturumföreståndare

Inledning

"Naturum är till för alla. Det ska vara en plats där man känner sig välkommen, oavsett förutsättningar eller intressen. Här ska man bli inspirerad att uppleva naturen. Här väntar en upplevelse man inte förväntade sig. När vägen till naturen går genom naturum kan besökaren förvänta sig hög kvalitet och ett mervärde. Naturum engagerar, berikar och erbjuder kunskap och upplevelser. Naturum ger besökaren en känsla av att man vill komma tillbaka, igen och igen." **Ur Naturvårdsverkets nationella riktlinjer för Sveriges naturum.**

Den 27 november 2010 slog naturum Vattenriket upp dörrarna för första gången. Sedan dess har över en miljon besökare besökt utställningen och varit med på programaktiviteter ute och inne.

Naturum Vattenriket är besökscenter i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike och visar vägen ut till Vattenrikets besöksplatser och rika natur. Naturum vänder sig till en bred målgrupp och inträdet är gratis. Vi arbetar utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer med värdeorden *tillgängligt, välkomnande och inspirerande*. Vi arbetar också utifrån Biosfärområdets Handlingsprogram där naturum utgör en viktig del inom de olika utpekade fokusområdena.

På bottenvåningen i naturum finns utställningen och på övre plan en servering. Båda verksamheterna genomsyras av Vattenrikets värdegrund: *bra för natur och människa*.

Utställningen är bemannad av naturvägledare, som visar vägen ut i Vattenriket och berättar om biosfärområdet. I utställningen möter man fiskar från Hammarsjön och livet under ytan i de strömmande vattendragen, kunskap om biosfärområdet som besöksområde och modellområde för hållbar utveckling.

Det finns ett rikt programutbud med runt 500 programpunkter årligen som till största del är gratis för besökarna och leds av naturvägledarna. Den pedagogiska verksamheten är omfattande med runt 80 klassbesök årligen och ett Biosfärläger sommartid. Det finns också bokningsbara föredrag och guidningar för andra grupper.

På naturum finns en hörsal med fantastisk utsikt över naturumsjön där uttrar och kungsfiskare syns på vintern. Hörsalen används i biosfärområdets egen verksamhet för föredrag, möten och pedagogiska aktiviteter. När lokalen är ledig kan andra hyra den för möten och föredrag.

Naturum är också drivande eller delaktig i många projekt, framförallt inom naturvägledning och pedagogik.

Verksamheten vid naturum Vattenriket ska:

- uppfylla Naturvårdsverkets rättighetsavtal mellan Kristianstads kommun och NV.
- bidra till att Biosfärområde Vattenriket uppfyller Unescos riktlinjer.
- bidra till kommunens arbete med globala målen, särskilt mål 3, 4, 11 och 12.
- vara den naturliga mötesplatsen i Biosfärområde Vattenriket och visa vägen ut i besöksområdet Vattenriket.
- bidra till Kristianstads attraktivitet som en reseanledning och bidra till att utveckla en hållbar turism i Vattenriket.

- bidra till ökad livskvalitet för kommuninvånare och delaktighet och engagemang för Vattenriket i bygden.

Naturum uppfyller dessa syften genom sin breda verksamhet som beskrivs i verksamhetsplanen och som omfattar publika aktiviteter, bokningsbara aktiviteter, utställning och information, pedagogisk verksamhet och projekt.

Målgrupper

Naturum Vattenriket skall vara en resurs för många olika målgrupper. Vi brukar använda mottot *"inte bara för Fjällrävenfolket"* för att spegla bredden som vi strävar efter. Alla målgrupper är lika viktiga för att bilda den helhet som naturum står för.

- Barnfamiljer och unga.
- De som kommer till naturum från skolor och andra utbildningar.
- Allmänhet, föreningar och företag från Kristianstad.
- Turister och dagsbesökare, från Skåne, Sverige och utlandet.
- Studiegrupper från myndigheter, företag och kommuner.
- Inflyttade kommuninvånare från andra länder.
- Högskole- och universitetsstudenter.
- Bussbolag med större grupper.

En särskilt viktig målgrupp under kommande år är:

- Människor som är naturovana, eller uttryckt på vårt sätt: *"Ny i Vattenriket"*

Naturums verksamhet

Övergripande planering

Hela naturums verksamhetsplanering för år 2021 präglas av den osäkerhet som råder utifrån Coronapandemin och de restriktioner som vi kommer att förhålla oss till under hela året. Vi planerar för att det som beskrivs ska kunna genomföras, men är lyhörda för restriktioner och rekommendationer som självklart kommer att vara styrande. Vi är ständigt beredda – och vid detta laget också tränade på – omställning till ett digitalt, coronasäkert genomförande. Vi har i pandemin en extra viktig roll i att uppmuntra till utevistelse och visa vägen ut i Vattenriket- och detta kan vi arbeta med både inne i naturums utställning, genom att flytta ut verksamheten och i digitala former.

Under 2021 planerar vi för strax över 300 öppettdagar och 1770 öppettimmar. Vi fortsätter ha stängda måndagar utom på sommaren.

Planen för öppethållandet ser ut så här:

MÅNAD	DAGAR	TIDER
Januari* Februari Mars	Tisdag-söndag	11-16
April Maj	Tisdag-söndag	11-17
Juni** Juli Augusti	Måndag-söndag	10-17
September	Tisdag-söndag	11-17
Oktober November December***	Tisdag-söndag	11-16

* Naturum är stängt under hela januari efter nya restriktioner från regeringen den 18/12.

**Stängt 25-26 juni.

***Stängt 23, 24, 25 och 31 december.

Utöver detta är naturum öppet under förmiddagar mellan kl. 8.00 och 11.00 för bokade skolklasser och gäster i hörsalen, när restriktionerna är sådana att det åter är möjligt.

Teman

Naturum Vattenriket bygger programverksamheten på teman som skall spegla såväl arbetet i Biosfärområdet som årstiderna i Vattenriket. Under 2021 är det **Upplev Vattenriket** som står i fokus. Vi kommer på olika sätt att få fler att hitta ut till besöksplatserna i Vattenriket och prova på olika aktiviteter.

Utöver årstemat delar vi in året ytterligare utifrån följande rubriker:

1/1-28/2	Vinter i Vattenriket
1/3-11/4	Tranor i Vattenriket
12/4-13/6	Upplev Vattenriket
14/6-15/8	Sommar i Vattenriket
16/8-31/10	Friluftsliv i Vattenriket
1/11-30/11	Forskarveckor
1/12-31/12	Jul på naturum

Publika aktiviteter

Naturum har normalt sett ett stort programutbud med över 500 programpunkter i en stor bredd. Programverksamheten knyts till årstemat och till månadsteman och omfattar normalt sett allt från exkursioner, till föredrag och familjeaktiviteter.

När vi nu planerar för programpunkter under 2021 är det med stor osäkerhet och med respekt för den pågående pandemin som medför att planerade programpunkter får ställas om eller ställas in. De större förändringarna vi har med oss i kommande års programtänk är:

- Vi flyttar ut så mycket vi kan, det betyder att programpunkter som alltid hållits inomhus, som daglig visning, nu hittar en ny form utomhus "natur till lunch".
- Vi är så digitala vi kan, det betyder att vi kommer att fortsätta med Live-sändningar, filmer, webbkameror för att göra upplevelserna tillgängliga via mobil och hemsida.
- Vi planerar tillsammans med föreningarna i programrådet, men i det tryckta programmet finns bara våra egna programpunkter för att besökarna ska få rätt information snabbt vid förändringar.
- Programmet som normalt sett trycks i tre upplagor i 15 000 exemplar får en digital form under första delen av 2021 när läget är mycket osäkert. Vi kommer att ha mycket stor digital närvaro på hemsida och sociala medier samt i andra aktörers evenemangskalendrar.

Planerade programaktiviteter för 2021:

- **Februari:** *Örnprat för barn*, *Utekul vid brasan* och *Vinterliv i Vattenriket* är tre programpunkter som erbjuds utomhus under vinterhelgerna. När februarilovet kommer blir det *Djurolympiad* och en ny programpunkt vi kallar *Knopploppet*.
- **Mars och april:** Tranorna kommer till Pulken på sin väg norrut och vi kommer att hitta olika sätt att uppmärksamma detta. Programpunkterna *Far och flyg med tranorna* och *Trantider i Vattenriket* kan flyttas utomhus eller genomföras digitalt om det behövs. Om det blir möjligt att bemanna vid Pulken som vi brukar så flyttar naturvägledningen dit under perioden 23/3-5/4. Vi planerar en serie guidningarsamtal vid Pulken som kan Live-sändas eller sändas som filmer. I april börjar vi med

flera nya programpunkter. Varje onsdag erbjuder vi *Natur till lunch* istället för inomhusvisning. Vi kör igång en *Skådarskola* och i slutet av april när sipporna blommar som bäst inviger vi den nya sagostigen på Norra Lingenäset och med det också den första i en serie av tre programpunkter som heter *Vättar och Väsen i Vattenriket*.

- **Maj och juni:** *Skådarskolan* fortsätter och vi lanserar en ny aktivitet för föräldralediga som vi kallar *Natur för de minsta*. Vi fortsätter med *Vättar och Väsen* vid Forsakar och Balsberget och så flyttar naturvägledarna ut till Lillö och Hercules. På Nationaldagen brukar vi traditionsenligt bjuda på *Musik i redet* i form av en stor konsert med Christianstads Symfoniker men det är mycket osäkert om det går att genomföra. Under maj kopplar vi också på *Pollineringsveckan* med aktiviteter.
- Under **sommaren** fortsätter vi med *dagliga aktiviteter* utomhus i naturums närområde. Det blir håvning vid håvningsbryggan, qigong, och spångsafari bland annat. Vi planerar att erbjuda fiskeaktiviteter tillsammans med sportfiskeföreningen och Biosfärkontorets friluftstekniker och kanske också landskapsvandringar tillsammans med ekologerna på Biosfärkontoret. Om det går så fortsätter vi också med våra konserter i redet.
- I **höstprogrammet** kommer vi att fokusera på *Friluftsliv i Vattenriket* inom ramen för Friluftslivets år. I augusti inleder vi en trilogi av yogavandringar. I september planerar vi för ett *naturmingel* vid Ekenabben med fokus på utomhusmat. Naturvägledarna kommer att fortsätta flytta ut och erbjuda både naturupplevelser och må-bra-aktiviteter. Det lyckade projektet *Storstädning i Vattenriket* fortsätter under kommande höst. Under *Forskarveckorna* genomförs åter forskningskonferensen BIOSFÄR 2021 och denna gång hoppas vi den kan genomföras med besökare på plats i hörsalen. Och till slut blir det jul igen med *naturligt julpyssel, spindlar i julgranen* och *vacker körsång*.

Bokningsbara aktiviteter

I skrivande stund erbjuder vi inga guidningar eller föredrag alls till bokade grupper. Men när coronaläget förbättras hoppas vi kunna erbjuda ett uppdaterat utbud.

Nya eller uppdaterade bokningsbara aktiviteter som vi planerar lansera:

- Lillöguidning i två versioner av olika längd.
- Yogavandring.
- Workshop bivaxdukar.
- Nytt föredrag Upplev Vattenriket.
- Uppdaterat Lär om Biosfär när vi får ny biosfärfilm.

Pedagogisk verksamhet

Den pedagogiska verksamheten vid naturum är bred och omfattande. Om Coronasituationen tillåter kommer verksamheten att omfatta följande delar:

Klassbesök

Naturpedagogen fortsätter att träffa runt 80 skolklasser och pedagoger varje år för att visa vägen ut i Vattenriket, skapa förståelse och fascination. Samarbetet med Lärarutbildningen

vid Högskolan Kristianstad och med Vattenrikets ekologer fortsätter som viktiga inslag. Vi planerar också att utveckla samarbetet med andra externa verksamheter, till exempel forskare från Lunds universitet, Sportfiskarna och en konstnär som gestaltar Sånnskolan utemiljö.

Biosfärläger

Vi fortsätter också att erbjuda och utveckla det uppskattade Biosfärläget där ett tjugotal deltagare under en vecka får vara ute och att lära sig om naturen och människan genom att uppleva, upptäcka och undersöka Vattenriket. Temat för 2021 blir Friluftsliv.

Projekt och pedagogisk utveckling

Under kommande år kommer den naturpedagogiska verksamheten vid naturum också att bidra i flera stora projekt. Inom dessa projekt som både är LONA projekt och WWF projekt ska vi bland annat utveckla nya Biosfärklassrum och genomföra undervisning och naturvårdsåtgärder med elever. Ett större utvecklingsarbete som ingår är att ta fram ett verktyg för att kartlägga ekosystemtjänster längs kusten, en "Östersjökompass". Projekten beskrivs mer under punkten Övrig utveckling.

Nätverk

Under 2019 tillkom två nationella nätverk på initiativ av Havs- och vattenmyndigheten. Det ena har fokus på limniska miljöer och det andra på marina. Naturum är företrätt i båda genom den naturpedagogiska verksamheten.

Naturum bidrar också i Biosfärutmaningen, en gemensam pedagogisk aktivitet för Sveriges sju biosfärområden.

Naturvägledning och kommunikation

Vi arbetar hela tiden för att utveckla naturvägledningens metoder vid naturum. Det handlar om allt från att utveckla nya programpunkter eller guidningar till att kommunicera via sociala media eller utveckla fysiskt material som tipsrundor eller uppdrag. Naturvägledningen omfattar alla moment från planering till genomförande och utvärdering.

Under året planerar vi för följande utvecklingsarbete inom naturvägledningen:

Nya programpunkter

Under året tillkommer ett flertal nya programpunkter. De vi känner till hittills är:

- Skådarskola för vuxna.
- Skådarskola för barn.
- Natur för de minsta.
- Vättar och väsen i Vattenriket.

Guidematerial

En viktig del i naturvägledningen är att ta fram guidematerial, både guideupplägg i form av text- och bild material och fysiskt material som förbättrar naturvägledningen. Under året kommer vi att arbeta fram följande:

- Guidning vid Lillö i två versioner.
- Guidning och uppdrag för barn om fågelägg.

Självguidande naturvägledning

I Coronatider är det allt viktigare att det finns självguidande material som besökare själva kan använda. Vi planerar följande insatser:

- Uppdrag längs Årumsspången, en uppdatering av förra årets Äggstrakul.
- Ny tipsrunda längs mångfaldsstigen.
- Ytterligare en utlåningsryggsäck, med fokus på smådjur under ytan.
- Naturmysterium i naturums närområde.

Digital kommunikation

Under Coronaåret blev det tydligt hur viktig den digitala kommunikationen är. Vi fick snabbt lära oss göra filmer och uppdrag. Under året vill vi fortsätta och utveckla den digitala kommunikationen på följande vis:

- Uppdrag: Vi ska ta fram roliga uppdrag som publiceras på Facebook med syftet att framförallt barnfamiljer ska hitta vägen ut i naturen.
- Filmer: Vi ska utveckla naturvägledningen i filmer, både från våra besöksplatser och i digital visning av naturum.

Övrig utveckling

I början av året kommer naturums utställningskatalog att nytryckas i en omarbetad version. Den kommer att finnas tillgänglig gratis för besökare på svenska och engelska.

Appen Silurus som hade premiär i slutet av 2020 kommer att göras tillgänglig även på engelska under året.

Vi planerar för en film kring Allemansrätten som ett led i Friluftslivets år.

Utställning

Utställningen på naturum berättar om Vattenrikets varierade natur och de som lever här. I akvariet simmar abborre, björkna och sarv. På skärmen intill kan man se andra fiskar som trivs i området. En annan del visar Vattenrikets många fåglar. I Forsakarsbäcken lever djur från Vattenrikets bäckar. Mitt i utställningen finns den fenomenala farkosten Opteryx. Men utställningen är inte bara full av kunskap och upplevelser. Här finns också platser för den som vill sitta i lugn och ro och njuta av vyn över naturumsjön. I enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer ska utställningen hållas i gott skick. Vi har som mål att varje år ska någon ny modul tillkomma eller förändras.

För år 2021 planerar vi följande åtgärder:

- En ny upptäckarhörna ska byggas i hörsalen. I den kommer det nya supermikroskopet som vi kallar Macroliten att byggas in.
- Besöksmodulen som blev klar 2020 kommer att kompletteras med nya aktivitetsfilmer.
- Modulen Biosfär uppdateras med händelser från år 2020.

- Årsutställning på baksidan av barnhörnan justeras till att omfatta Frilufslivets år.
- Akvariet får ny inredning.
- Jubileumshörnan längst ner i naturum kommer att byggas om både vår och höst. Under våren blir den en pollineringshörna med Macroliten 2- modul och under hösten en friluftshörna.
- Opteryx kommer att återöppna med ny ventilation så snart smittläget tillåter.
- Biosfärskylten uppdateras och bildskärmens innehåll av goda exempel uppdateras.
- Barnhörnan vid Plaskbordet får nya kuddar.
- Fågelhörnan kompletteras med målade ägg i trä från 21 fåglar.

Övrig utveckling

Naturum driver och deltar i många olika utvecklingsarbeten. Under denna punkt redovisas de som är särskilt viktiga under 2021.

Biosfärambassadörer

Tillsammans med Biosfärenheten utbildar vi biosfärambassadörer i Vattenriket. Normalt sett är det fyra kurstillfällen då deltagarna får uppleva området och lära sig om arbetet. Sedan kan de hjälpa till att sprida kunskap och engagemang kring Vattenriket och delta i praktisk naturvård. Hittills har vi utbildat 280 ambassadörer. Under kommande år vill vi kunna erbjuda ambassadörsutbildning trots coronapandemin genom att om nödvändigt göra vissa delar digitala med förinspelade korta föreläsningar och videomöten.

Tranvärdar

Under tre säsonger har vi haft Tranvärdar på plats vid Pulken, men förra året fick vi ställa in pga corona. Tyvärr tror vi inte att vi kommer att kunna arbeta med Tranvärdar under 2021 heller. Det får skjutas på till våren 2022.

Vättar och Väsen i Vattenriket

Som del i ett LONA projekt för att stärka upplevelser längs den nya Skåneleden kommer vi att arbeta tillsammans med Biosfärenheten i ett sagoprojekt. Vid besöksplats Norra Lingenäset kommer vi att inviga en sagostig där en vätte letar efter sin vätteros. Den invigs i slutet av april 2021. Till detta kommer ett större projekt där vi tar hjälp av Världsarvet Sagobygden i Ljungby för att hitta sagor och sägner till flera besöksplatser i Vattenriket. Vi kommer att ha tre programpunkter med titeln Vättar och Väsen i Vattenriket där naturvägledare tillsammans med sagoberättare tar med besökaren ut till tre platser: Norra Lingenäset, Balsberget och Forsakar.

Paddleken

Samma LONA projekt ger oss också möjligheten att ta fram en naturlek med motorikinslag till besöksplats Ekenabben. Just nu kallar vi den för Paddleken. Där kommer barn att kunna testa sina förmågor som djur. Under kommande år sker projektering och den kommer därefter att invigas under 2022.

Naturstig

Inom ramen för sista delprojektet i samma LONA projekt kommer vi att skapa en självguidande stig i naturums närområde längs Mångfaldsrundan. Projekteringen börjar under 2021 för att färdigställas under 2022.

Spadar, blommor och bin i Biosfärklassrum Sännarna

Under 2020 fick vi beviljat medel ur pollinerings-LONA. Inom ramen för detta projekt kommer vi att ta fram ett Biosfärklassrum till besöksplats Sännarna. Skolklasser och pedagoger kommer tillsammans med naturpedagogerna och Vattenrikets ekologer att göra naturvårdsnytta och återskapa 150 m2 sandblottor.

Återskapa Östersjöns livskraft

Inom ramen för ett samarbete med WWF ska Biosfärkontoret skapa nya ålgräsängar och samtidigt sprida information till allmänheten för att höja kunskapen om havet och havsmiljön. Naturums roll i samma projekt är bland annat att ta fram Uteklassrum Havet och ett verktyg för att mäta ekosystemtjänster längs Östersjökusten.

Friluftslivets år

År 2021 är Friluftslivets år i hela Sverige. I Kristianstads kommun har friluftslivsamordnaren sökt och fått klartecken till medel till projektet Aktivera Mera- friluftsliv där både Biosfärenheten och naturum kommer att vara delaktiga. Projektets syfte är att nå barn och unga i socioekonomiskt svaga områden, deras familjer samt nyanlända genom att bygga på redan fungerande verksamhet och på så sätt dra nytta av nätverk, kontaktytor och redan upparbetat förtroende för att nå målgrupperna på deras egna arenor. Till den redan etablerade verksamheten kopplas naturupplevelser som vi hjälper till att genomföra som fiske, fågelskådning, skogsbad men också föreningsaktiviteter med friluftskaraktär som matlagning på stormkök.

Under Friluftslivets år planerar vi också programpunkter, framförallt under hösten. Detta beskrivs under avsnittet program.

Hela Skåne blommor

Pollinering är en viktig ekosystemtjänst som bidrar till vår livsmedelsförsörjning. För att gynna pollinerande insekter är Biosfärkontoret med i samarbetsprojektet "Hela Skåne blommor" som syns fint i landskapet genom blommande åkerkanter och trädor.

Under pollineringsveckan 15-23 maj kommer vi att fokusera extra på pollineringen. Vi får vår utställning på plats, vi kommer också att ha påsar med fröblandning i naturums butik och vi erbjuder guidningar "Surr i busken" i närområdet.

I love Vattenriket

Biosfärområdets vänförening Vattenrikets vänner startade 2010 och spelar en stor roll för att uppmuntra lokalt engagemang. Föreningen stöttar biosfärområdets arbete med idéer och medel. Vi kommer att fortsätta engagera vänföreningen i verksamheten.

Kampanjen "I love Vattenriket" är en ny gemensam satsning som ska ge möjligheten för invånare, besökare och företag att uttrycka sitt engagemang för Vattenriket.

Kampanjen lyfter fram att Kristianstads Vattenrike är ett biosfärområde och en viktig del i varumärket Kristianstad. Den ger Vattenrikets vänner en möjlighet att få in pengar till föreningen genom att sponsorer får använda slogan "I love Vattenriket". För naturums del innebär den dels ett sortiment av produkter med "I love Vattenriket" som säljs i butiken och där vinsten går till vänföreningen och dels en utställningshörna där besökare kan hänga upp sina egna hjärtliga hälsningar i ett träd.

Naturumhuset, fastigheten

Naturum ligger på pålar mitt ute i vattnet och är byggt helt i trä. På bottenvåningen finns utställning, hörsal och kontor och på andra våningen café och en takterrass med härlig utsikt över naturumsjön. Administrativt är naturums verksamhet del av kommunledningskontoret och är hyresgäst till Tekniska förvaltningen som sköter drift och underhåll av huset. För caféet finns ett driftsavtal med en entreprenör.

Under kommande år är det ett par saker som är viktiga att lyfta fram:

Upphandling av driften av café

Avtalet med nuvarande krögare är avslutat och Kristianstads kommun söker en ny restauratör som vill driva café/restaurang på naturum. Upphandlingen genomförs från slutet av november till mitten av januari 2021 med förväntat tillträde från mitten av mars 2021. Maten som serveras på naturum är en viktig del i helhetsupplevelsen på naturum. Drift av verksamheten på övre plan ska därför stämma med Biosfärområde Vattenrikets värdegrund: Bra för natur och människa!

Besiktning och åtgärder på balkar

Det är onekligen ett mycket speciellt hus där konstruktionen är i trä och byggnaden är placerad i fuktrik miljö. Det har fört med sig att vissa av husets limträbalkar har blivit ansatta av röta i de utvändiga delarna enligt en besiktning av fastigheten som genomfördes sent hösten 2020. I skrivande stund är det inte klart hur balkarna ska åtgärdas.

Säkerhet

Många upplever naturum och närområdet som en otrygg plats när mörkret faller. Kommunen kommer att vidta en mängd åtgärder. För naturums del innebär det att naturum kommer att utrustas med kameraövervakning samt att redet kommer att skyddas med räcke.

Naturums närområde

Naturums närområde är till stor del gammal deponi. Delar är redan inom Naturresevat Årummet och hanteras den vägen. Andra delar ligger fortfarande som deponi men kommer successivt att föras över till rekreationsområde.

LIFE ansökan

Kristianstads kommun är i ett tidigt skede för att undersöka deltagande i ett LIFE biodiversity projekt som kommer att handla om att återskapa biologisk mångfald och ekosystemtjänster på den gamla deponin i anslutning till naturum. Genom ansökan skulle kommunen vilja göra en demonstrationsanläggning för att utveckla metoder för nyskapande av natur och kunna visa och sprida kunskapen till andra.

Naturreservat Årummet

Oavsett projektet ovan kommer ytor inom naturreservatet att täckas med magra massor under kommande år för att skapa en mer ängsbetonad vegetation. Även andra åtgärder kommer att genomföras för att hålla tillbaka den vegetation som vuxit sig för stark.

Parkeringen

I naturums allra närmaste omgivning med infart från Härlövsängaleden finns en stor parkeringsyta som under året blivit ännu större och ger plats till många husbilar. Under kommande år planerar Tekniska förvaltningen att förbättra belysningen på parkeringen.

Biosfärområdets Handlingsprogram

2005 blev Kristianstads Vattenrike godkänt som biosfärområde av FN-organet Unesco. Som biosfärområde är Vattenriket ett internationellt erkänt modellområde för hållbar utveckling. Kristianstads kommun har antagit utmaningen att visa hur utveckling och bevarande kan gå hand i hand i praktiken. Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är en motor i kommunens hållbarhetsarbete. Det är också en viktig del i varumärket Kristianstad och bidrar till att skapa en attraktiv kommun med en långsiktigt hållbar livsmiljö.

Handlingsprogrammet 2021-25 beskriver biosfärområdets fokus fem år framåt.

Prioriteringar justeras efter hand som nya möjligheter dyker upp. Arbetet grundar sig på målen i Unescos biosfärprogram för 2015-25, Kristianstads vision och strategiska färdplan samt Naturvårdsverkets riktlinjer för landets naturum.

Vattenrikets handlingsprogram är ett viktigt verktyg för att nå målen i visionen och den strategiska färdplanen. Samtidigt är handlingsprogrammet ett led i att uppfylla de globala hållbarhetsmålen, miljömålen och friluftslivsmålen.

Verksamheten i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är koncentrerat till fem fokusområden som utgör handlingsprogrammets kapitel. Följande tabell beskriver naturums verksamhet utifrån biosfärområdets fem fokusområden.

Friska ekosystem och rik biologisk mångfald	
Huvudrubriker i handlingsprogram	Koppling till naturum
Strandängarna i Vattenriket	Naturums program: Naturvägledning, Skådarskola.

Unika sandiga marker	Pedagogisk verksamhet: Klassbesök med naturvårdsåtgärder i samarbete mellan naturpedagog och ekolog. Biosfärklassrum Sånnarna.
Levande skogar	Naturums program: Naturvägledning längs Mångfaldsrundan med faunadepå. Skogsbad.
Tätortsnära natur	Naturums program: Naturvägledning längs Mångfaldsrundan och Linnérunda samt spångsafari. Planerade blommande stråk nära naturum.

Vatten i balans från källa till hav

Huvudrubriker i handlingsprogram	Koppling till naturum
Mer vatten i landskapet	Pedagogisk verksamhet: Biotopvårdande åtgärder med skolklasser i samarbete mellan naturpedagog och limnolog. Samarbete i projektet Skolbäcken med Sportfiskarna.
Bättre vattenkvalitet och större mångfald	Pedagogisk verksamhet: Biotopvårdande åtgärder för skolklasser med pedagog och limnolog. Samarbete i projektet Skolbäcken med Sportfiskarna. Naturums program: Malprat, håvning vid håvningsbrygga och Kanalhuset. Naturums utställning: Malar i akvarium.
Livskraftig Östersjön	Pedagogisk verksamhet: WWF projektet Livskraftig Österjö med uteklassrum Havet, Östersjökompass och klassbesök. Naturums program: Naturvägledning vid havet tex litterär strandvandring, Vättar och Väsen, håvning i havet.

Attitydförändring och lärande

Huvudrubriker i handlingsprogram	Koppling till naturum
Naturum mötesplats och skyltfönster	Övergripande: Naturum som besöksmål fungerar som mötesplats i Biosfärområdet och visar vägen ut i Vattenriket. Naturum uppfyller Naturvårdsverkets riktlinjer och bidrar i arbetet med att uppfylla andra

	styrdokument, från lokala till globala. Naturum är öppet över 300 dagar med fri entré. Viktigt under 2021 är att fortsätta erbjuda ett säkert besök med hänsyn tagen till Coronapandemin. Naturums program: Fokus under året är Upplev Vattenriket med många planerade programpunkter utomhus. I vårens program till exempel Vättar och Väsen i Vattenriket, Naturvägledare flyttar ut Skådarskola för vuxna, Natur för de minsta. Under sommaren dagliga programaktiviteter och i höst ett fokus på Friluftsliv i Vattenriket med Naturmingel vid Ekenabben i september med utomhusmatlagning mm. Naturums utställning: Nya delar i naturums utställning under året: En ny upptäckarhörna med Macroliten, ett supermikroskop. Pollineringshörna klar i maj även den med superluppen Macroliten. Friluftslivhörna i augusti. Aktivitetsfilmer till Upplevmodulen. Fågelhörnan kompletteras med 21 fågellägg i trä.
Hitta ut i Vattenriket	Övergripande: Naturum som besöksmål som visar vägen ut i Vattenriket till besöksplatser och aktiviteter. Utvecklingsarbete: Utveckla Sagostigen, Paddleken vid Ekenabben och naturinformation längs Mångfaldsrundan. Naturums program: Vättar och Väsen, Naturvägledare flyttar ut och många andra aktiviteter. Naturums utställning: Besöksplatsmodul kompletteras med aktivitetsfilmer, ny rivkarta fiske samt paddling.
Naturpedagogik i fokus	Klassbesök: Naturpedagogen kommer att träffa runt 80 skolklasser och pedagoger. Samarbetet med Lärarutbildningen vid Högskolan Kristianstad och med Vattenrikets ekologer fortsätter: Nya samarbeten med forskare från Lunds universitet, Sportfiskarna och konstnär som gestaltar Sånnskolan utemiljö. Biosfärläger: Genomförs för elfte gången, detta år med temat Friluftsliv.

	Projekt och pedagogisk utveckling: LONA projekt "bubblare": Motorikbana vid Ekenabben med arbetsnamnet Paddleken projekteras under året. LONA projekt "Sånnarna" Uteklassrum Sånnarna tas fram under året samt klassbesök. I samband med detta samarbete med Sånnaskolan och land-art konstnär. WWF Drömprojektet utveckla Uteklassrum Havet och Östersjökompassen samt samarbete med Sportfiskarna. Nätverk: Delaktighet i de nationella nätverken för limniska miljöer och marina miljöer samt i Biosfärutmaningen, en gemensam pedagogisk aktivitet för Sveriges sju biosfärområden.
Ny kunskap	Övergripande: Sprider kunskap genom naturums utställning, naturvägledning. Naturums program: Genom en mängd programpunkter samt Biosfär 2021.
Bred kommunikation	Övergripande: Drivande i kommunikationsarbetet genom infogrupp: hemsida, sociala medier, naturvägledning i olika former. Under 2021 filmer med digital visning av naturum samt naturvägledning i naturen. Utställningsfördjupning, uppdaterad skrift. Appen Silurus marknadsförs. Film om Allemansrätten?
Lokalt engagemang	Övergripande: Naturums programråd, aktiv roll i Samrådsgrupp, i utbildning av Biosfärambassadörer, i kampanjen I love Vattenriket och Storstädning. Naturums utställning: Naturums jubileumshörna med I love Vattenriket och wishtree. Försäljning av kampanjsortimentet. Naturums program: Storstädning i Vattenriket.

Hållbart företagande, lantbruk och besöksnäring

Huvudrubriker i handlingsprogram	Koppling till naturum
----------------------------------	-----------------------

Hållbar besöksnäring	Övergripande: Naturum som besöksmål som visar vägen ut i Vattenriket till besöksplatser och aktiviteter. Aktiv roll i att skapa hållbar turism tex Hållbar helg i Vattenriket samt i utbildning av Biosfärambassadörer. Naturums program: Naturvägledare flyttar ut, vandringar längs Skåneleden i Vattenriket, fiskeaktiviteter. Naturums utställning: Besöksplatsmodul kompletteras med aktivitetsfilmer, ny rivkarta fiske samt paddling.
Tranfest vid Pulken	Övergripande: Aktiv roll i Pulken tranornas B&B med övergripande planering och upplägg samt ansvar för Tranvärdar (ej 2021) och webbkamera. Naturvägledning: Bemanning vid Pulken under trantid. Utflykt som del i Kultur o Fritidsförvaltningens projekt kopplat till Friluftslivets år. Pedagogisk verksamhet: Klassbesök vid Pulken med stöd av V vänner. Naturums program: Tranaktiviteter för stora och små.
Framtidens lantbruk hushåller med vatten	
Naturens nyttor i odlingslandskapet	Övergripande: Pollineringsveckan 15-23 maj med fröpåsar i försäljning, guidning och ny utställning. Naturums utställning: Ny hörna om pollinering med stöd av LONA projekt Sannarna. Invigs till 15 maj. Naturums program: Surr i busken.
Hållbara innovationer	

Hälsa livskvalitet och samhällsutveckling

Huvudrubriker i handlingsprogram	Koppling till naturum
Må bra i Vattenriket	Utvecklingsarbete: Utveckla Sagostigen, Paddleken vid Ekenabben och naturinformation längs Mångfaldsrundan. Naturums program: Qigong och Skogsbad. Bokningsbara paket: Må bra i Vattenriket, föreläsning och aktiviteter.

Ny i naturen	Utvecklingsarbete: Projektet Aktivera mera- friluftsliv med utflykter med naturovana. Fokus på Allemansrätten. Pedagogisk verksamhet: SFI, Biosfärläger. Naturums program: Fiskeaktiviteter med friluftstekniker och förening. Tema Friluftsliv i Vattenriket i höstprogrammet med många aktiviteter, bland annat utematlagning.
Hållbar stadsutveckling	Utvecklingsarbete: LIFE projekt Härlövs backar och ängar, Näsby med möjligheter att koppla på både pedagogisk verksamhet och naturvägledning.

Personal

Naturum Vattenriket kommer att ha öppet utställningen drygt 300 dagar för allmänheten. Utöver detta är naturum öppet för skolklasser och andra besökande grupper ytterligare ca 500 timmar. Den personal som finns på plats för att driva naturums verksamhet av denna omfattning är under 2021:

- Naturvägledare (100%)
- Naturvägledare (100%)
- Naturvägledare (70%)
- Naturpedagog (100%)
- Projektadministratör (100%)
- Utställningstekniker (100%)
- Marknadsföring (50%)
- Timanställda naturumvårdar som kompletterar ordinarie personal under helg och semester

Under 2021 kommer vi att fokusera på årstemat Upplev Vattenriket och Friluftslivets år. Vi kommer att avsätta tid för att både fördjupa kunskapen om Vattenrikets besöksplatser, de nya sträckorna av Skåneleden i Vattenriket och om Allemansrätten som del i Friluftslivets år. Naturvägledarna kommer också att börja fördjupa kunskaperna kring Östersjön i och med att det är tema för år 2022. Coronapandemin gör att vi inte kan planera för att åka iväg, utan kompetensutveckling får tills vidare ske genom att delta i digitala workshops och föredrag eller inom huset.

Nedan följer ett axplock av det vi idag känner till. I vissa fall omfattas all personal, i andra fall är det enskilda som avses.

- Januari: Planeringsdag naturumpersonal, via Skype.
- Januari: Älgen i rummet, om allemansrätten.
- Januari: Tekniker besöker Kalmar mediespecialist.
- Januari: Tekniker för att skapa textad film.

- Januari: Besök i fält tex vandring Skåneleden i Vattenriket.
- Vår och höst: Planerings- och exkursionsdagar med Biosfärkontoret.
- Våren: Sötvattenpedagogiskt samt marinpedagogiskt nätverk.
- Maj: Möjligen studieresa till Örebro.
- Augusti: Uppstartsdag naturumpersonal.
- September: Euromab möte i Wien.
- November: Biosfär 2021, forskningskonferens.

Uppföljning

Besöksräkning och naturumstatistik

Under 2021 fortsätter vi med våra kvantitativa undersökningar av naturums besöksantal, antal deltagare på aktiviteter, skolklasser och andra grupper. Statistiken rapporteras löpande enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.

Besöksräknare i landskapet

Coronapandemin gör att allt fler söker sig ut i Vattenriket. Redan år 2020 kunde vi se att antalet besökare ökade i naturums närområde, längs Årumsspången och Linnérundan. Under 2021 vill vi följa antalet passager månadsvis genom besöksräknare på plats.

Budget för naturum

Budget för 2021 motsvarar budget för 2020.

		Helår
		Intern-budget
1400	Gemens kostnader-intäkter	53
1401	Personal	3 911
1402	Tim- och visstidsanställn	604
1403	Kompetensutveckl personal	24
1404	Hyres- och lokalkostnader	5 871
1405	Arbetsplatskostnader	55
1406	Arbetsplatskostnader IT	116
1411	Intäktsfin. personal	
2911	Malprovfiske	
2926	Bussresor pensionärer	
2950	Försäljningsverksamhet	-70
2951	Naturumverksamhet	350
2952	Hörsalen	-50
2953	Utställningar	185
2954	Pins/Fågelskydd	
2956	Biosfärklassrum Sånnarna	
2957	Bidrag Naturvårdsverket	-350
2959	Digital utveckling	100
	Summa:	10 799